

A KEZDET ERŐFORRÁS, A TÁVLAT ÚJJÁTEREMTÉS

Szabó Lajos

ORCID: 0009-0004-0710-2066

DOI: 10.56037/978-963-646-400-4.19

Evangélikus Hittudományi Egyetem
professor emeritus
E-mail: lajos.szabo@lutheran.hu

Érdemes elgondolkodni azon, hogy a gyakorlati teológia minden szakterületén mennyire fontos a teremtéssel kapcsolatos „első” ismeretanyag és hitvallás. Ma sokszor tapasztaljuk, hogy kisebb lett a felelősségvállalás és az aktív részvétel a teremtetett világ és az emberi élet megőrzésére. Fontos lenne erősíteniünk igehirdetésünket, hitoktatási és pásztori szolgálatunkat, valamint a kommunikációnkat a Szentírás első lapjainak őszinteségével és tisztaságával. Ez biztosan segítené a legfiatalabbakat és a legidősebbeket is az egyházban egy érdeklődőbb, nyitottabb és felelősebb tanítványságra. A természet krízisei és az emberi társadalom fájdalmai együtt indokolják a keresztény emberek aktuális jó szavait és bátorító jelenlétét.

Kulcsszavak: kezdet / visszafordulás / találkozás / értelmes élet / felelősség

BEGINNING AS RESOURCE – PERSPECTIVE AS REGENERATION

It is worth reflecting on the importance of „first” creation knowledge and creeds in all areas of practical theology. Today we often find that the will to take responsibility or to participate in preserving the created world and human life is waning. We need to reinforce our preaching, our Religious Education, our pastoral care, and our communication with the honesty and clarity of the first pages of the Holy Scripture. This would surely aid the youngest and the oldest in the Church to achieve a more involved, open, and responsible discipleship.

The crises of nature and the pains of human society call for the good words and encouraging presence of Christian women and men.

Keywords: beginning / reversal / encounter / meaningful life / responsibility

A kezdet vonzásában

Sokszor kerülünk közel a teremtéssel kapcsolatos teológiai kérdésekhez a gyakorlati keresztény élet mindennapjaiban. Váratlan helyzetekből is születhetnek ezek a találkozások, de lehetnek tudatos kérdésfelvetések is. Döntések meghozatalánál, életünk hosszabb és rövidebb távú terveinek átgondolásánál észrevesszük, hogy visszaérkeztünk az alapvető, „első” kérdésekhez. A kezdethez. Hogyan viszonyuljak az élethez? Mit cselekedjek? Mivel ártok kevesebbet a teremtet világnak? Mit tegyek, hogy embertársaim javára és segítségére legyek? Hogyan vezessem az életemet? Mi múlik rajtam? Mi az, amiért keresztényként aktívan felléphetek? (1Móz 1–3) Nyilvánvaló, ahogyan Luther is többször kifejti, hogy a teremtet világ felfedezése és megismerése mennyire fontos feladatunk. A teremtmény megbecsülésének is ez az útja.¹

Ezek azok az alapok, meghatározó életkérdések és egyben teológiai építőelemek, egyszersmind problémák is, amelyekben illik járatosnak lenni. Saját állásfoglalásunk megkerülhetetlen a teremtéstörténet klasszikus ígehelyeivel kapcsolatban, folyamatosan válaszolnunk kell az általuk felvetett alapvető kérdésekre. Azt is mondhatjuk, hogy minden bonyolultabb teológiai kérdésfelvetés – akár etikai, akár dogmatikai színezetű – előbb vagy utóbb megérkezik ide, a kezdethez. Az első szavakhoz, a kiinduláshoz, ahová jó visszatérni. Egyfajta körkörös mozgás ez, ahol a Biblia első két fejezete mindig újra középpontba kerül (1Móz 1–2).

Ennek a visszatérésnek egyik oka, hogy egy ösztönös tisztázódási vágy él bennünk, amikor az ember, valamint a természeti és társadalmi környezet küzdelmeivel találkozunk. Más esetben az összekavart, túlbonyolított, „okoskodó” feleletek zavarnak minket. Nemritkán beleütközünk a sok dezinformációt is közvetítő válaszokba, amelyeket az ember és a természet valós kapcsolatának őszinte vizsgálata helyett kapunk. Manipulált vélemények is elárasztanak minket, amelyek a média vagy a nyomtatott kiadványok erőszakosan nyomuló hírányágaiban kerülnek elénk.

¹ „...a Biblia mellett Isten második könyve, amelyből ugyanúgy lehet olvasni, mint a Szentírásból. Ám ez a könyv csak a hívő ember előtt nyílik meg. De aki felismeri, az meglátja, megérti és szereti a teremtményt is. Mert a teremtményben ott van az istenség lábnyoma” – magyarázza Luther a teremtéstörténet kifejtésekor. KÄSSMANN–LUDWIG 2017, 116. o.

Jölesik a visszatérés az induláshoz, a tisztasághoz, a bibliai ősforráshoz. Viszszafordulás ez a természeteshez. Az eredetihez nemcsak egyfajta fundamentális gondolkodás vezet, hanem az újragondolás és a korszerű válasz keresése is, a régi gyökerek újrafogalmazása. Az első szó súlyához és fényéhez visszairányíthat minket az objektivitás is. Arra a helyre érkezünk meg, ahol legelőször olvasunk és hallunk Isten alkotó cselekvéséről és rendező akaratáról a teremtett világ és az ember létezésével összefüggésben. Ennek a hitvallásnak az értéke nem kérdőjelezhető meg (1Móz 1–11). Az evangélikus gondolkodásban mi is vallhatjuk: „E hitvallás a lelkek édenkertje, hogy sétálgathassunk Isten művei között.”²

Döntő kérdés számunkra, hogy tudunk-e itt, ebben a „sétában” bátorító lelki erőre találni, biztosabb alapot vetni és motiváló irányt felfedezni Istennel és a teremtettséggel kapcsolatos mai életkérdéseinkhez. Luther teológiájában a természet és az ember közelsége spirituális alapmeghatározottság.

„Távol tartja magát az olyan természeteteológiától, amely a természetet Isten »második kinyilatkoztatásának« tekinti. Sokkal inkább a természet és azon túlmenően az ember mindennapjai azok, amelyek a hívő ember számára szemléltetik és kézzelfoghatóvá teszik Isten ígétét. Az Ige, mely a semmiből teremtette a világot, nem a múlt, hanem ma is működik, és naponta új életet teremt.”³

Teológiai és spirituális feltöltődés nélkül a keresztény identitásunkról sem beszélhetünk megalapozottan és felelősséggel. A természeti környezetünkben, az emberi társadalom világában sem tudunk ma érett és felnőtt hittel körülnézni valódi teológiai igénnyel, ha nem érkezünk meg friss kérdéseinkkel a teremtés folyamatának ősi himnuszához. A rendhez. A nyugalomhoz. Az ajándékba kapott, klasszikus első értékekhez. Nemcsak idealizált és érzelmi alapú közeledés lehet ez, hanem az életünkben kapott sebek, a környezet és társadalom okozta fizikai és lelki fájdalom, a megfáradás, csalódás és elkeseredettség miatt is fordulunk ide, a forráshoz. Ez nagyon reális visszacsatolás, közeledés hitünk mai megélése, sőt egyértelműen a túlélés érdekében.

Akkor képes a keresztény egyház a kritikus és felelős feladatvégzésre, amelyet a modern társadalomban az egyháznak vállalnia és betöltenie szükséges, ha az élet eredeti célját és rendeltetését szem előtt tartja, és a valódi kérdésekkel bátran szembesül. Ehhez ragaszkodnia kell a teremtett világ teremtett valóságához és az emberélet kezdetének realitásaihoz. Ahogyan ez a klasszikus őstörténet minden

² Uo. 117. o.

³ Uo. 116. o.

mondatán átsüt. Így tudja a keresztény teológia betölteni az aktuális korrektív-kritikai szerepét és hatásosan képviselni a keresztény morál értékeit.

„Csak akkor lesz képes ez a teológia az európai kulturális-történelmi és szellemi élet-tér alakításához érdemlegesen hozzájárulni, ha ideológia-kritikai potenciáljánál fogva a kurrens morális normákat kritikusan kezeli, a valóságot kozmetikázatlanul szemléli és láttatja, ugyanakkor bizonytságot tesz a hitben és a keresztény reménységben fogant pozitív jövőképéről.”⁴

Ez a rendszeres teológiai megfogalmazás mutatja azt az alapállást, amely akár a természettel, akár az emberi élettel kapcsolatos kritikai megszólalás vonatkozásában morális kötelességünk. Az igazságtalansággal szemben pedig nem maradhatunk közömbösek, tétlenek és szótlanok, amikor ezek az alapvető életfeltételek folyamatosan veszélyeztetve vannak. Ennek indoklását is megfogalmazza egy mérvadó tanulmányában Fazakas Sándor professzor: „Ugyanis a közösségi és a társadalmi lét minden vetülete rá van utalva a hit megélésének megbékélést munkáló, jóvátételre törekvő és terheket is hordozni képes realitására.”⁵

Isten szeretetének középpontjában

Fontos, sőt mindent megelőző kérdésünk lehet az, hogy milyennek látjuk a Teremtőt, és milyen mentalitást és elkötelezett hozzáállást tudunk elképzelni a teremtett világban az ember számára. Honnan tudunk meríteni a személyes küzdelmeinkhez, életünk védelmében, megóvásában és lefolytatásában? Mi az az etikus magatartás, amelyet az egyház folyamatosan hirdethet és példamutatóan követhet napjainkban is a teremtett világban? Hogyan éljen, vagy inkább hogyan élhet az ember a felgyorsult világban, olyan társadalmi közegben, amely agresszióval és kiélezett feszültségekkel terhelt? Mit engedhet meg magának az egyes ember? Meddig tart egy-egy társadalmi közösség kompetenciája?

Mivel járul hozzá keresztény hitünk a teremtettségben megtalált közösségek ápolásához, fejlődéséhez és megőrzéséhez? Melyek a Teremtő által előírt és ma is gyakorolható, járható, megengedett lépések, és mire vonatkozik a ma is aktuális tiltás, figyelmeztetés, illetve a minden korban nélkülözhetetlen féltés a világunkban, az ember és a természet életével kapcsolatban?

⁴ FAZAKAS 2020, 150. o.

⁵ Uo. 50. o.

Nagyon határozott vélemény az, amelyet kezdetként és keresztény alapállásként fogalmazott meg egy bencés szerzetes, Martin Werlen az egy évtizede írt, sok kiadást megért, népszerű könyvében. Kiemeli azt, hogy az ember számára a lényegi találkozások – egymással és Istennel – minősége döntően fontos, és az, ahogyan a találkozások élménye válik az élet alapértékévé.

„Az ember Isten szeretetének középpontjában áll. Ennek valójában csodálatba kellene ejtenie minket... Isten szíve szeretettel fordul hozzánk, emberekhez. Ez a szív irgalmommal teli. S az irgalmas Isten nem fentről tekint le ránk kegyesen, hanem velünk együtt jár az úton. Erről beszél a Biblia szakadatlanul, amikor Isten irgalmát mutatja be. Ha megtapasztaljuk, hogy Isten szeretetének középpontjában vagyunk, akkor megváltozik az életünk. A többi embert is minden nehézség ellenére egyre inkább ebben a középpontban fogjuk keresni, s remélhetőleg meg is látjuk majd őket. Megtanuljuk, hogy úgy szeressük az embereket, amilyenek, s ne úgy, amilyeneknek lenniük kellene. Új lendületet és elevenséget fogunk megtapasztalni. Újra felfedezzük saját hivatásunkat és az egyház titkát. Azonban ez sem egyszeri döntést jelent. Folyamatról van szó. Az emberekkel való találkozás napról napra elvezet Istenhez, s az Istennel való találkozás elvezet az emberekhez.”⁶

Nem lehet elég korán elkezdni

Ma a legkisebb gyerekek hittanóráján is rögtön megtanítjuk, hogy nem mindegy, hogyan viszonyulunk a természethez, fákhoz, virágokhoz, állatokhoz vagy a vízhez, levegőhöz és a környezethez.⁷ Azt is jó a legkisebbekkel együtt is átgondolni, hogy milyen legyen az emberek egymáshoz való viszonya. A megértés, a tolerancia és a másik ember életének tisztelete mint létfeltétel nagyon korán átadandó tudás és érzés, főként korunk világában. Fontos helye van ebben a sorban az alázatnak és az őszinteségnek is. Ehhez kell egy korán megalapozott és egészséges világ- és társadalomszemlélet, ami később az eredetiség erejével tud hatni. Fülünkbe csenghet az ismétlődő ige: *„És látta Isten, hogy minden, amit alkotott, igen jó.”* (1Móz 1,31) A jósnak és a valóságnak közel kell lennie egymáshoz. Az őszinteség mindig segíti ezt.

A valóság közlésére és a nehéz kérdések kimondására kell törekednünk mindig,

⁶ WERLEN 2015, 48–49. o.

⁷ Thomas Mann regényének első sorai művészi módon mutatják be, hogy múlt századok protestáns családi neveltetési rendjének elemi része volt a *Kis káté* hitvallásmagyarázata a Teremtőről és a teremtetésről. Tony, az akkor még gyermek főszereplő nagyapja térdén ülve szó szerint mondja fel Luther szavait az Apostoli hitvallás első hitágazatáról. MANN 2003, 5. o.

amikor a teremtett világ és az emberi élet alapproblémáival foglalkozunk iskolában, gyülekezetben, családban vagy egyházban és társadalomban.⁸

Napjainkban azt is megtanultuk, hogy akár egy-egy eddig jelentéktelennek hitt, ám mégis túlzott, indokolatlan fogyasztói viselkedés hogyan válik rendkívül jelentős ártalommal és rombolással a természet és az emberiség számára. Sokszor észrevétlenül. Elég a hulladékok okozta pusztulásra, a félelmetes mértékű vízszennyezésre vagy a közlekedési eszközök által kibocsátott káros anyagok tömegére gondolni. Föld, víz és levegő lesznek az áldozatok első vonalban, majd maga az ember. A hátrahagyott örökségtől pedig joggal fél a következő nemzedék.

Egyértelmű számunkra, hogy a teremtett világ egyoldalú és végtelen kihasználása, kizsigerelése milyen kézzelfogható veszélyt jelent a ma élőkre, nem is beszélve a következő nemzedékekről. Visszafordíthatatlannak deklaráljuk a negatív tendenciát, pedig a megvalósított lemondás, visszafogás, önmérséklet és elengedés mutatja azt, hogy a legapróbb pozitív kezdeményezéseknek is azonnal van látható és érezhető, komoly jelentősége. Leginkább alapvető mentalitásváltásra lenne szükség ma. Beszélünk-e erről?

Ami ma még csak veszélyeztetés, az holnap már végzetes pusztítás. Ezért megkerülhetetlen, hogy egy-egy, a gyermekek számára is jól fogható apró jelzéssel utaljunk arra, mennyire összefüggenek a jelenségek, és milyen nagy jelentőségűek a velük kapcsolatos tudományos vizsgálatok, amelyekre reflektálni kell elmélyült teológiai megközelítéssel. A természettudomány és a teológia közelebb kerültek egymáshoz, mint azt sokszor csak felszínes gondolkodással kijelentenénk. Van igény a teológiai reflektálásra, és a teológiának is szüksége van az aktuális tudományos kapcsolódásra, a teremtett világ valódi állapotának őszinte ismeretére. Szükséges, hogy bátrak legyünk ezen az úton.

Gyorsan beláthatjuk, hogy az emberi élet apró, akár „gyermeki” vagy elenyészőnek hitt kérdései is meghatározó jelentőségűek. Pillanatok alatt belefutnak a teremtett világ komplikáltabb, az egészet érintő nagy témáiba, a környezet és az embertárs életének nagy problémáiba. A kis kérdések és a nagy, globális kérdések együtt értelmezhetők, így érintik közről az emberi életet fizikai és lelki értelemben egyaránt. Ennek tudomásulvétele nem könnyű. Átézésük pedig nagyon megrázza az érintett sorsokat és életüket. De azokat sem kíméli, akik csak távolabbi nézői, szemlélői az eseményeknek. Szorongást, fizikai fájdalmat és lelki szenvedést okoz ma minden kár, katasztrófa vagy természeti csapás. A háborúk, összeütközések és terrorcselekmények

⁸ „A megoldatlan kérdések letagadása, valódi indulataink elfojtása, kegyes szósszal való leöntése az illúzió és az önbecsapás világába taszít. A valóság viszont közelebb visz Istenhez, még ha nem is érezzük közelségét ezekben a válságokban.” TÓTH 2021, 27. o.

pedig rendkívül nehéz, sőt elviselhetetlen életkörülményeket okoznak embernek és élővilágnak egyszerre. Együtt látás, együttézés és együtt cselekvés a választható út a megpróbáltatások idején. Ide azonban csak felelősen gondolkodó, őszintén együtt-érző és bátran közösséget vállaló szeretet-magatartással érkezhetünk meg.

„Isten tökéletesen szabadon, saját szuverén akaratából teremtette meg az embert – nem láthatunk mögéje misztériumának. De azt pontosan tudjuk – magától Jézustól –, hogy milyen háttérből, milyen »minta« nyomán, és milyen céllal hívott létbe bennünket. A Szentháromság személyeiben élő szeretetközösségének mintájára, a Fiúnak, »minden teremtmény elsőszülöttjének« képe mására alkotott meg. Olyannak, akik éppen ezért nem tudhatnak létezni magányos Robinsonként, hanem csak együtt másokkal, a szeretetben. Olyan közösség ez, amelynek Atyja van, akiből a szeretet forrásozik, és Lelke van, akiből mindnyájan részesedünk, mi, a Fiúnak testvérei. Létünknek nemcsak eredetét, hanem végcélját is a Szentháromságban kell keresni, hiszen az örök üdvösség, amelyre mindnyájan vágyakozunk, nem más, mint a végső és beteljesült szeretetközösség Istennel és Istenben, egymással és minden emberrel, aki megnyílt a szeretetre. Földi életünk átmeneti és mulandó. Mégis megadatik benne, hogy szeretetből születhetünk, és szívünk vágyát a boldogságra csak a szeretetben teljesíthetjük be. Kétszeresen is igaz, hogy a földi életnek egyetlen igazi célja, személyiségünk kibontakoztatásának egyetlen útja a szeretet: érvényes ez akkor is, ha csak önmagában nézzük ezt az életet, de akkor is, ha a végső üdvösségre való előkészületnek tekintjük.”⁹

Korunk félelmetes tünete, hogy ennek az ellenkezője jellemző az ember életére. Kizárólag a gazdasági haszon, a siker és az egyéni érdek dominál. Előzni minden áron, győzelmi mámorba jutni minél többször. Teológiai választ várnak viszont sokan, azok különösen, akik a hitükben és az egyházi közösségben szeretnének irány-mutatást, segítséget és erősítést találni egy feszültséggel teli és konfliktusok tömegét produkáló emberi társadalomban. Erre a felelős hitre mutat rá Wolfgang Huber:

„Az, hogy a keresztény hit felelősségvállalásra buzdít, a társadalmi életre nézve is igaz. A keresztény gyülekezetek és egyházak hűtlenné válnának a küldetésükhöz, ha önelégült közösségekként begubóznának, és búcsút mondanának a társadalmi felelősségvállalásnak. Az emberi méltóság és az emberi jogok érvényesülése érdekében való fellépés, a felelősségvállalás az igazság, a béke és a fenntarthatóság terén mind ökológiai, mind szociális értelemben újra meg újra, mindig új módon aktuális.”¹⁰

⁹ LUKÁCS 2009, 120–121. o.

¹⁰ HUBER 2024, 159. o.

Vajon érkezik-e a mai kritikus időkben az emberekhez a megkeresés, a közösségvállalás és az evangéliumi üzenet? Mennyire aktív a keresztény felelősségvállalás? Csak a hiteles és korrekt tartalmat hordozó keresztény felelet ad erőt, segítséget és bátorítást a teremtettséggel barátságos és együtt lélegző életvitelre. Ennek egyszerre van meghívó, megtartó és távlatot nyújtó ereje. Mennyire élünk ma vele?

Küzdelem az értelmes életért

A teremtettség, benne a tudatos életre kiemelt feladattal és felelősséggel meghívott ember és az egyetemes élővilág mint környezet és társ, mind az Isten szeretetének a következményei. Isten jóságából indult el minden létezés, maga az élet lehetősége a világban. Univerzális szeretetéből jött létre a teremtettség világ és benne az ember „speciális” szerepe mint egyedülálló kezdet. Vele áll kommunikációs kapcsolatban a Teremtő, és az ember képes megfogalmazni, kimondani gondolatait, meglátásait, érzéseit és vágyait. Ez az indulás minden további kérdést és feleletet meghatároz.

Amikor minden egyre keményebben a fogyasztásra, a haszonra és az élvezetek kiszolgálására irányul, akkor nem szabad megelégednünk arról, hogy ha az élet értelmére irányuló gondolkodás hiányzik, akkor nagyon veszélyes helyzetbe sodródhat az ember, ahogyan erre Victor E. Frankl hívja fel a figyelmünket egyik főművében. Az egyik legnagyobb kísértés és veszélyeztetés az értelmetlenségérzés kialakulása és erősödése az egyes ember életútján. Csak egy lépés, és a nagyobb közösség is ugyanebbe a veszélybe kerül. Így a függőségek irányába sodródhat vagy a kiábrándultság erőtlenségébe kerülhet bárki bármely életkorban földi élete során. Igaz ez a társadalmi formációkra is.

„...a jóléti állam gyakorlatilag az ember minden szükségletét képes kielégíteni, sőt egyes szükségleteket egyáltalán csak a fogyasztói társadalom hoz létre. Csak egy szükséglet marad ki, és ez az ember arra irányuló szükséglete, hogy életében, vagy jobban mondva minden egyes élethelyzetben értelmet találjon – megragadva és beteljesítve azt! Az értelem beteljesedéseért az ember kész szenvedni is, ha erre van szükség. De fordítva, ha nincs az életnek felismert értelme, akkor az ember fűtyül az életre, még akkor is, ha külsőleg mégoly jól is megy neki; bizonyos körülmények között akár el is dobja azt.”¹¹

A teremtés történetének belső ereje és harmonikus kisugárzása mindig ad egy újrafelfedezési esélyt az értelemközpontúsághoz, a tartalom és a tiszta érték meg-

¹¹ FRANKL 1996, 45. o.

kereséséhez és felismeréséhez. Nagy szükség van az itt elérhető és az élet indulásánál található iránymutató teológiai alapokra. Óvatosságot, tiszteletet és alázatot hívnak elő ezek a szentigék. Fontos ismernünk a kiindulási értékeket, amelyek birtokában tudunk majd az összetettebb és komplexebb problémákon, létkérdéseken töprengeni.

Nyilvánvaló módon itt is érvényes a valláspedagógiai alapszabály, hogy a kérdésünk, feleletkeresésünk, a véleményünk kommunikálása a konkrét helyzetnek és az érintett életkornak megfelelő legyen. Ennek az alapszabálynak az alkalmazását számos valláspedagógiai könyvben megtaláljuk. Külön fejezetet szentel ennek az alapelvnek Kalevi Tamminen vallásdidaktikai könyve, amely a Magyarországon a rendszerváltás után újrainduló hitoktatás egyik iránymutató tankönyve volt.¹² Ez a teremtéssel foglalkozó gyakorlati teológiai munka speciális izgalma és szépsége. A hittel való megközelítés, a lelki elmélyedés és a keresztény tanítványi véleményformálás kiemelt feladatunk ma is. Az első hittanórától az idősök bibliaórájáig. Igehirdetésben és pásztori szolgálatban egyformán. Minden korosztály számára segítenünk kell ezt a szembenézést és helykeresést a hitfejlődés fokozataiban. A gyakorlati teológiában éppen az alkalmazási területek sokszínűsége miatt nagyon lényeges elemek a teremtésteológiához kapcsolódó és a kezdettel foglalkozó teológiai báziskérdések, amelyek az élet értelmét, az élet eredetét és az élet célját és minőségét keresik.

Minden életkorban felmerülő és válaszadást igénylő kérdésfelvetések ezek. Minél több kapcsolódással rendelkezünk, annál jobb. Minél mélyebbre ástuk magunkat bennük, annál nagyobb eséllyel találunk válaszokat. Ismereti és hitvallási megközelítés egyszerre lényeges a helyes és jó gyakorlati megélés érdekében. A megszólalásokban, az igehirdetésben, a tanításban vagy a liturgiai szövegek és formák világában is megmutatkozik és visszatükröződik az, hogy milyen mélyen és felelősen foglalkozik a teológia tudománya a teremtett világ időszerű kérdéseivel. Ebben lehet nagy segítség a hitünk fejlődésének útján, ha a megszerzett ismeretünk és a sok helyzetben megfogalmazott vallomásunk a Szentírás legelső lapjairól bármikor aktiválható állapotba helyezhető. Nem feledhetjük el az eredet hitvallását! Élő és aktív tudástárházra van szükségünk. Éberen tartott ismeretre, frissített lelki értékészletre Isten teremtői munkájáról, valamint elmondható és megosztható aktuális személyes hitvallásra, amellyel minden gyakorló lelkésznek és hitoktatónak jó rendelkeznie. Hiszen napi szinten érkeznek kérdések és kérések. A teremtéstörténet nyugalomához, tisztaságához sokszor visszatérhetünk, és belőle újra töltekezhetünk. Megszólalni, képviselni és megélni csak így lehet a teremtettség teológiai kérdéseit ma. A saját újragondoláshoz és orientációhoz is elengedhetetlenek ezek a kezdet-

¹² TAMMINEN–VESA–PYYSÄINEN 2001, 53–70. o.

hez való aktív közeledések, megállások, de ugyanezek az embertársaink felé történő hitkommunikációban is lényegesek. „A keresztyén nevelésnek abban kell segítenie, hogy a gyermekekben és a fiatalokban igény alakuljon ki arra, hogy keresztyén módon tekintsenek a saját személyükre, az embertársaikra és a világra.”¹³

A bibliai teremtéstörténetről alkotott hitvalló képünk speciális megérkezési pont lehet igehirdetésben, lelkigondozásban és tanításban. Az eredeti értéket szeretnénk jól képviselni, közreadni és megosztani. A világgal kapcsolatos ökológiai témák vagy az ember életének, kapcsolati rendszerének sikerei és kudarcai ugyanúgy igénylik a visszatérést a Szentírás legelejére, az eredethez és a kiinduláshoz, a teremtés és életfenntartás teológiai gyökereihez. Az a kérdés, hogy képesek vagyunk-e erre a visszatérésre, és hajlandóak vagyunk-e átadni magunkat annak a kutatásnak és vizsgálódásnak, amelyet az ősi hitvallási anyag a maga szépségében, minőségében és pedagógiai karakterében felkínál. Érezzük meg ennek az útnak a szükségességét! A felfoghatatlan katasztrófák, krízisek és feszültségek kemény próbát jelentenek ma a teológiai gondolkodásunk számára. A teremtmény és a teremtő egymásmellettiségének megtalálásához szükségünk van az indulás és a kezdet közelségére. A kezdetekben megtaláljuk a földi élet és az emberlét minden összefüggését, művészi tömörséggel megfogalmazva. Félelemben és biztonságban, küzdelemben és nyugalomban egyaránt.

A távlat fényei és az újjáteremtés ereje

A teremtés történetének leírásában a nem titkoltan szubjektív hangszín, a hitvalló leírás és az őszinte párbeszéd együtt mutatja azt, hogy az ember életének legizgalmasabb lelki kérdéseivel való foglalkozáshoz könnyen találunk kapcsolódási pontokat itt. Találkozunk a jó, a rossz, a csend, a nyugalom, a kíváncsiság, az elfogadás, a passzivitás, az otthonosság, a félelem és a bizalom témáival. Az élet sebességére, a gyorsaság és a lassúság nem könnyű megélésére is van példa. Mára ezek egyre többször felvetett pszichológiai kérdések lettek. Feldolgozásuk bátorítást ad, és irányítúként szolgálhat nehéz élethelyzetekben.

Ebben a sorban érdemes odafigyelni a klímaszorongás jelenségére is, amely különösen a fiatalabb generációk életét nehezíti meg ma.¹⁴ Az érintettek sokat foglalkoznak az ökológiai krízis jelenségével, a közeledő fenyegetéseket mélyen érzékelik, közel engedik magukhoz, és ezzel a mentális egészségük is kockázatos

¹³ NÉMETH 2020, 417. o.

¹⁴ HALASKA 2024.

állapotba kerül. Olyan stresszt tud okozni ez az állapot, hogy a mindennapi küzdelem és helytálláshoz szükséges erőforrás is veszélybe kerül. A mai keresztény kommunikációban fel kell vállalni a klímaszorongás kibeszélését, feldolgozását és a krisztusi új teremtés orientációját minden lehetséges fórumon, de az ifjúsági alkalmakon mindenképpen.

Érdekes látnunk, hogy az alaptémák a nagyobb összefüggés, a teljesség és az egyetemesség dimenziójában kerülnek elénk. Minden téma egységbe kerül, és minden ebből a szerves összekapcsolódásból bontható ki. Fel sem tudjuk sorolni akár csak címekben is a főbb témákat. A teremtő Isten műve áll a középpontban. Az alkotó Isten cselekedete. A rendező Isten munkája. A fenntartó Isten gondoskodása. A teremtett világ gazdagsága. Az életre hívott ember kötöttsége és szabadsága. Az ajándékba kapott környezet. A felfedezhető kincsek. A közösségi élet dinamikája. A szembefordulás valósága. A büntetés átka. A katasztrófa fájdalma. A szenvedés próbája. A megbocsátás ereje. Az újrakezdés öröme. A távollátalás élménye. A jövőlátás bátorsága.

A világszinten ma feszültséget teremtő (pl. geopolitikai, katonai, hatalmi, túlnépesedési, gazdasági) kérdések is a teremtés és a bűn itt felvetett problematikáján keresztül közelíthetők meg:

„Így az ember, aki olyanná akar lenni, mint Isten, meghasonlik Istennel, önmagával, embertársaival és az egész teremtett világgal. Élete átok és ígélet feszültségében telik: az átok az, hogy bukott világban kell élnie; az ígélet pedig, hogy élhet benne, »hogy abban nem kell nélkülöznie Isten szavát, még ha az a haragvó, eltaszító, elátkozó Isten szava is.« Nem az Isten által elhagyott világban él, hanem »a megtartott életnek Isten átkában megáldott, ellenségeskedésben, fájdalomban és munkában megbékéltetett világában«. Így már e bukott világban »előrevetíti a békét [...], amelyet Isten még egyszer meg akar kötni a földdel; azt a békét, amelyet a feltámadás világának új, áldott földje fölött akar megteremteni.« Nem az ember, hanem Isten tartja meg azt a hidat, amely túlmutat Ádám mélységes bukásán, és Krisztusban megelőlegezi az új emberiséget.”¹⁵

Egy különleges komplexitás és realitás érkezett meg Jézus Krisztussal a világunkba (Róm 6,23). Benne kerülünk közelebb az emberi élet céljának és a világ valóságának elfogadásához. A Krisztushoz kötöttség ad erőt és hitet a jelenben és a jövőben. Egzisztenciális félelemben és egyetemes veszélyben ide érkezhetünk meg. Erre építhetünk ma, és ezzel fordulhatunk a jövő irányába (Róm 8,18–30).

¹⁵ HUBER 2024, 183. o.

Egyetlen járható útvonal rajzolódik ki Krisztus tanítványai számára a világban, a bizalomé. Az Isten iránti engedelmesség Krisztussal együtt élhető meg (2Kor 3,4–6). A csodálható, a félelmetes így közelíthető meg. A nehéz és a fájdalmas is ezt igényli. Az eredeti szabályok, a törvények vagy az életkörülmények ezen a szálon köthetők össze a mi mai életünkkel. Az őstörténet teológiai rendszere így lehet vezetőerő ma az élet fenntarthatóságában. Jó erre ráeszmélni. Fontos ezt újra felfedezni. Lényeges a meghirdetése. Életmentő a megélése. Reményt teremtő a jelenléte. A *tiszta* bizalomhoz érkezés, a *bátorító* bizalom teremtése, a *megmentő* bizalom tapasztalása minden korban és minden emberi életben nélkülözhetetlen (Zsid 4,16). Erőforrás. Megtart és megújít a hitben, a felelősségben, és képessé tesz kreatív megélésre. Az etikus életvezetés és elkötelezett részvétel Isten és a világ valóságában Krisztusban lehet a miénk, benne kapjuk az „ajánlatot”, ahogyan erre Bonhoeffer mutat rá:

„Krisztusban kapjuk az ajánlatot, hogy vegyünk részt az Isten valóságában éppúgy, mint a világéban – egyik sem érvényes a másik nélkül. Isten valósága csak oly módon tárul fel előttem, hogy az engem teljes egészében beállít a világ valóságába; ez utóbbival viszont mindig úgy találkozom, mint amelyet Isten már hordoz, elfogad és megbékít a maga valóságában. Ez Isten kijelentésének titka az ember Jézus Krisztusban. A keresztény etika azt kutatja, hogy miképpen konkretizálódik ez a Krisztusban adott Isten- és világvalóság a mi világunkban. Ez nem azt jelenti, hogy a »mi világunk« némiképpen kívül esne a Krisztusban adott Isten- és világvalóságon; hogy nem tartozna hozzá eleve az őbenne hordozott, elfogadott, megbékített világhoz, mintha a mi viszonyainkra és korunkra valamilyen külön »princípiumot« kellene még alkalmazni. Sokkal inkább arra vonatkozik a kérdésünk, hogy a Krisztusban adott valóság – mely eleve magába foglal bennünket és a világunkat – hogyan van jelen, illetve, hogy mit jelent az ebben kibontakozó élet. Arról van tehát szó, hogy részt vegyünk Isten és a világ Jézus Krisztusban adott valóságában ma is, mégpedig úgy, hogy Isten valóságát soha ne tapasztaljam a világ valósága nélkül, és a világ valóságát sem Isten valósága nélkül.”¹⁶

A kezdetnél az erőforrásokra találhatunk, meríthetünk is belőlük. Minden élethelyzetben nélkülözhetetlenek az elindulás, az első lépések kincsei. A legparányibb alkotásban is benne van egy közös, eredeti és páratlan, rejtett kristály. A távlatnál a megújulás felfedezésére bátorodunk. Körvonalak rajzolódnak ki előttünk. A megújulás esélye és az életfolytatás lehetősége nyílik ki. A kitekintés és távolba látás lesz élesebb. A töredékesbe beszűrődik a teljesség nagy fényerejű képe (Jel 21,1–5).

Ezért felejtethetetlen a teológia gyakorlati megnyilvánulásaiban az indulás, ahonnan jöttünk, és a megérkezés, amerre tartunk.

¹⁶ BONHOEFFER 2021, 40. o.

Erről szólhat a mai igehirdetés az egyházban, és innen lesz új erő és friss bátorság a felelős keresztény életre. A kettő együtt, és nem külön. Kommunikációban és megélésben egyaránt. Az identitásunkat erősíti és a hitelességünket biztosítja a kezdet és a távlat szimbiózisa.

Ezen az úton és ebben az együttélésben lehet a keresztény ember őszinte barátja a természetnek és az embertársainak, ahogyan Dsida Jenő versében (*Közöttük élek*) áll ez előttünk:

„Emberök barátja vagyok,
Közöttük élek és szívem kézről-kézre jár.
[...]
Közöttük élek
s nevem együtt él fogalmaik közt
a fákkal, madarakkal, ünnepekkel és csillagokkal!”

Hivatkozott művek

- ÁGOSTON-KOSTYÁL Csilla: A klímaválság pszichológiai következményei. *ELTE PPK*, 2022. augusztus 7. <https://www.ppk.elte.hu/content/a-klimavalsag-pszichologiai-kovetkezmeyei.t.42058>. (Megtekintés: 2025. április 5.)
- BÍRÓ Beáta: Klímaszorongás – ehetem-e, vehetem-e? *Aprólépés.hu*, <https://www.aprolepes.hu/76-hirek/481-klimaszorongas-ehetem-e-vehetem-e>. (Megtekintés: 2025. április 5.)
- BONHOEFFER, Dietrich: *Etika*. Ford. Visky S. Béla. Exit Kiadó, Kolozsvár, 2021.
- FAZAKAS Sándor – Kovács Krisztián: *Vallás és politika. Teológiai reflexiók egy komplex kapcsolat múltjáról és jelenéről*. DRHE Szociáletikai Intézet, Debrecen, 2020.
- FRAAS, Hans-Jürgen: Lebenslauf und religiöse Entwicklung. In: Gottfried Adam – Rainer Lachmann (szerk.): *Gemeinde-pädagogisches Kompendium*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1994. 137–161. o.
- FRANKL, Victor E.: *Az ember az értelemre irányuló kérdéssel szemben*. Ford. Molnár Mária – Schaffhauser Ferenc. Kötet Kiadó, Nyíregyháza, 1996.
- HALASKA Gábor: Klímaszorongás: íme korunk legújabb pszichikai betegsége. *Green.hu*, 2024. december 22. <https://green.hu/cikkek/klimaszorongas-most-meg-ez-is-a-nyakunkba-szakad/>. (Megtekintés: 2025. április 5.)
- HUBER, Wolfgang: *Hitkérdések protestáns szemmel*. Ford. Wagner Szilárd. Melanchthon Evangélikus Szakkollégium – Luther Kiadó, Budapest, 2021.
- HUBER, Wolfgang: *Dietrich Bonhoeffer. A szabadság felé vezető úton*. Ford. Csizmadia Csaba. Kálvin Kiadó – Luther Kiadó, Budapest, 2024.
- KÄSSMANN, Margot – LUDWIG, Ralph: *Reformációi ábécé 95 tételben*. Ford. Szűcsné Pröhle Livia. Luther Kiadó, Budapest, 2017.

- KODÁCSY-SIMON Eszter (szerk.): *Értelmes szívvel. Etikai témák az evangélikus oktatásban.* Luther Kiadó, Budapest, 2016.
- LUKÁCS László: *Az Ige asztalánál.* Vigilia Kiadó, Budapest, 2009.
- MANN, Thomas: *A Buddenbrook ház.* Ford. Györffy Miklós. Gabo Kiadó, Budapest, 2003.
- NÉMETH Dávid: A keresztyén nevelés antropológiai alapjai. In: Bodó Sára – Horsai Ede (szerk.): *„Hiszek az Ige diadalmas erejében”.* Tanulmányok Fekete Károly 60. születésnapja alkalmából. DRHE, Debrecen, 2020. (Acta 14.) 390–422. o.
- SIBA Balázs – SZABÓNÉ LÁSZLÓ Lilla – PÁNGYÁNSZKY Ágnes (szerk.): *Együtt a hit útján. Gyülekezetpedagógiai kézikönyv.* Kálvin Kiadó, Budapest, 2019.
- TAMMINEN, Kalevi – VESA, Laulikki – PYYSIÄINEN, Markku: *Hogyan tanítsunk hittant?* Ford. Baranyai Tamás – Joób Máté – Pap Kinga Marjatta. Evangélikus Sajtóosztály, Budapest, 2001.
- TÓTH Sára: *Minden itt van. Tünődések hitről, spiritualitásról.* Harmat Kiadó, Budapest, 2021.
- WERLEN, Martin: *Fókuszban. Egyházprovokációk.* Ford. Szabó Ferenc Miklós – Juhász-Laczik Albin. Pannonhalmi Főapátság – Bencés Kiadó, Pannonhalma, 2015.